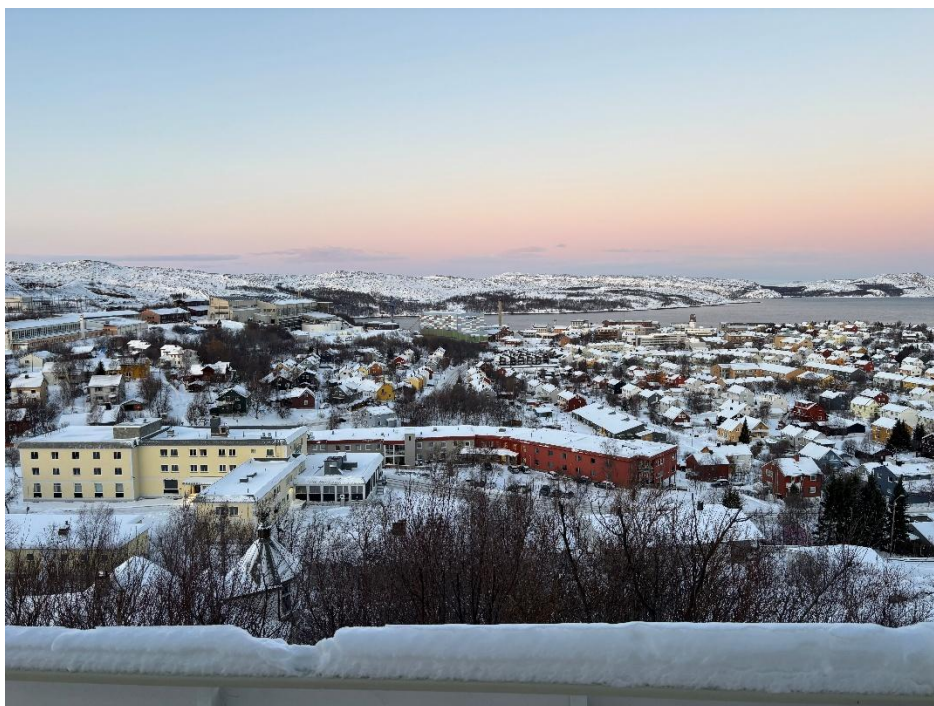

Sanksjonenes skygge

-Analyse av vestlige sanksjoners påvirkning på næringslivet i Sør-Varanger og Øst-Finnmark

30.06.2026

Innhold

Liste av figurer	2
Forord	3
1. Bakgrunn	2
2. Metode og utvalg	4
3. Sammendrag	5
4. Økonomiske påvirkninger i Sør-Varanger	6
4.1 Grensepasseringer over Storskog	6
4.2 Generell utvikling i næringslivet	7
Omsetning, verdiskaping og næringsstruktur	7
Sysselsetting	9
4.3 Marine næringer og serviceindustri	10
Omsetning	11
Sysselsetting	13
Verdiskaping	13
4.4 Detaljhandel	13
Omsetning	14
Sysselsetting	14
Verdiskaping	15
5. Økonomisk utvikling i Øst-Finnmark	16
Omsetning	16
Sysselsetting	17
5.1 Marine næringer	17
5.2 Varehandel	19
5.3 Offentlig sektor og FoU-institusjoner	19
6. Konkluderende betraktninger	21

Liste av figurer

Figur 1: Grensepasseringer over den norsk-russiske grensen på Storskog, 2017-2025.	6
Figur 2: Omsetning til alle aksjeselskaper i Sør-Varanger, 2020-2024.	7
Figur 3: Andel verdiskaping pr bransje i Sør-Varanger, 2020.	8
Figur 4: Andel verdiskaping pr bransje i Sør-Varanger, 2024.	9
Figur 5: Årsverk i alle aksjeselskaper i Sør-Varanger, 2020-2024.	10
Figur 6: Antall anløp av russiske fiskefartøy i Kirkenes havn, 2015-2025.	11
Figur 7: Omsetning til utvalget av marine næringer og serviceindustri, 2020-2024.	12
Figur 8: Verdiskaping til utvalget av marine næringer og serviceindustri, 2020-2024.	13
Figur 9: Omsetning i utvalget av detaljhandel, 2020-2024.	14
Figur 10: Verdiskaping i utvalget av detaljhandelsvirksomheter, 2020-2024.	15
Figur 11: Omsetning i Øst-Finnmark, 2020-2024.	17
Figur 12: Verdiskaping i fiske, fiskeindustri og industri i Øst-Finnmark, 2020-2024.	18
Figur 13: Omsetning i varehandel i Øst-Finnmark, 2020-2024.	19

Forord

«Vi står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig. [Der Russland utgjør den største sikkerhetspolitiske trusselen mot Europa og Norge].

Konsekvensene griper direkte inn i nærings- og samfunnsliv i nordområdene. Samarbeidet over grensen til Russland er i stor grad avvirket. (...) Sør-Varanger og Øst-Finnmark betaler den høyeste prisen for de nødvendige sanksjonene.

(Regjeringens Nordområdestrategi, "Norge i Nord", 2025).

Befolkningen i Sør-Varanger og Øst-Finnmark har historisk sett hatt tett kontakt med sine naboer i øst. Samarbeidet skjøt ordentlig fart etter Sovjetunionens fall i 1991. Den åpne grensen knyttet grenseregionene sammen gjennom folk-til-folk samarbeidet, handel og næringsutvikling og russiske naboer har vært en naturlig del av samfunnslivet i Sør-Varanger i over 30 år, og det grenseoverskridende samarbeid har ført til arbeidsplasser, investeringer og verdiskapning.

Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i 2022 ble rammevilkårene for næringslivet endret på svært kort tid. Samtidig har pandemien, kvotenedganger og økte kostnader skapt store utfordringer for regionen – sammen, den perfekte storm.

“Ved Norges, NATOs og Schengens yttergrense er bosetting, aktivitet, sikkerhet og beredskap av nasjonal betydning.” (Regjeringens Nordområdestrategi, "Norge i Nord", 2025).

Kirkenes Næringsforening representerer næringslivet som står i denne utviklingen. Gjennom dialog med våre medlemsbedrifter har vi over tid identifisert hvilke tiltak som må gjøres for å forbedre rammevilkårene, dersom Sør-Varanger og Øst-Finnmark fortsatt skal være en attraktiv region for verdiskapning, investeringer, og bosetting. Dette arbeidet resulterte i Kirkenes Næringsforenings tiltaksliste for Sør-Varanger og Øst-Finnmark.

Samtidig har vi sett et behov for et oppdatert faktagrunnlag. I møte med myndigheter og beslutningstakere har vi de siste årene ofte måtte vise til rapporter fra 2018 og 2021, samt anekdotiske eksempler, for å fortelle om konsekvensene for næringslivet. Rapportene beskriver en region før pandemien og før de omfattende sanksjonene mot Russland. Det har gjort det vanskelig å dokumentere hvordan næringslivet faktisk er blitt påvirket.

Kirkenes Næringsforening tok derfor initiativ til denne rapporten. For å bygge videre på metodikken fra de tidligere kartleggingene ble Orinor AS engasjert til å gjennomføre analysen. Rapportarbeidet er finansiert av Finnmark fylkeskommune.

Rapporten er et kunnskapsgrunnlag for Kirkenes Næringsforenings næringspolitiske arbeid. Der tiltaksliste beskriver hvilke grep næringslivet mener må gjennomføres, dokumenterer denne rapporten hvorfor tiltakene er nødvendige. Sammen skal de bidra til et mer faktabasert

beslutningsgrunnlag i dialogen med regjeringen, Stortinget, Finnmark fylkeskommune og andre aktører som påvirker utviklingen av Sør-Varanger og Øst-Finnmark.

Vi takker alle som har medvirket arbeidet.

Ved henvendelser om rapporten, eller det næringspolitiske arbeidet videre, ta kontakt med Kirkenes Næringsforening.

Kontaktperson:

Kristina Amalie Hamre

Daglig leder

Kirkenes Næringsforening

Epost: kristina@kirkenesnf.no

Kirkenes, 30.06.2026

Kirkenes næringsforening
Kristina Amalie Hamre
Daglig leder

Orinor AS
Juha Törmikoski
Prosjektleder

1. Bakgrunn

Kunnskap om omfanget av den Russland-relaterte økonomiske aktiviteten er viktig for å kunne vurdere konsekvensene av geopolitiske endringer og sanksjonspolitik. De første vestlige sanksjonene mot Russland ble innført i 2014 etter annekteringen av Krim-halvøya, og Norge sluttet seg til disse tiltakene sammen med EU og andre vestlige land.

Tiltakene omfattet både personrettede sanksjoner, som reiseforbud og frysing av eiendeler, og sektorielle sanksjoner rettet mot blant annet finans-, forsvars- og energisektoren. I tillegg ble det innført særskilte restriksjoner knyttet til Krim og Sevastopol, herunder begrensninger på investeringer, handel, turisme og skipsanløp.

Sanksjonsregimet forble i hovedsak uendret fram til Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i februar 2022. Invasjonen utløste omfattende nye sanksjoner fra EU, Norge og andre vestlige land.

De første sanksjonene hadde begrenset betydning for samfunnsøkonomien i Sør-Varanger, til tross for et omfattende Russland-relatert næringsliv. Kartleggingene fra 2015 og den påfølgende undersøkelsen i 2017–2018 viser at grensekryssende handel og økonomisk samarbeid med Russland hadde stor betydning for næringslivet i kommunen.

I 2015 genererte Russland-relatert aktivitet en samlet omsetning på om lag 1,8 milliarder kroner, hvorav rundt 765 millioner kroner var direkte knyttet til Russland. Aktiviteten skapte anslagsvis 280 direkte og 630 indirekte arbeidsplasser, og bidro med om lag 20 millioner kroner årlig i skatteinntekter til kommunen.

Samtidig falt antallet grensepasseringer ved Storskog fra om lag 310 000 i toppåret 2014 til rundt 250 000 passeringer årlig i de påfølgende årene. Til tross for denne nedgangen forble den økonomiske aktiviteten knyttet til Russland betydelig.

Den oppfølgende undersøkelsen fra 2018 viste en viss nedgang i den Russland-relaterte økonomiske aktiviteten, men samtidig at denne fortsatt hadde stor betydning for lokalsamfunnet. I 2016 stod Russland-relatert virksomhet for om lag 710 millioner kroner i omsetning og var knyttet til rundt 250 direkte og 620 indirekte arbeidsplasser. Skattebidraget fra den direkte sysselsettingen ble anslått til mellom 15 og 18 millioner kroner årlig.

Undersøkelsen viste også at russisk grensehandel utgjorde en viktig del av omsetningen i lokal detaljhandel. Omfanget hadde økt sammenlignet med 2015, og utviklingen tydet på fortsatt vekst fram mot 2018.

Den forrige kartleggingen fra 2021 viste at handel og annet økonomisk samarbeid med Russland hadde stabilisert seg i perioden 2017–2019. Denne perioden kan betraktes som normaltilstanden før pandemien og de omfattende sanksjonene som ble innført mot Russland fra 2022.

Covid-19-pandemien brøt ut våren 2020 og førte til omfattende restriksjoner på reiser og bevegelsesfrihet, både over landegrensene og innad i Norge. Dette påvirket naturlig nok forbruksmønstrene ved at mulighetene for å reise, handle og benytte ulike tjenester ble begrenset. Som følge av dette ble både handels- og forbruksmønstrene vesentlig endret.

Etter flere måneder med militær opptrapping langs grensen til Ukraina innledet Russland en fullskalainvasjon av landet 24. februar 2022. Invasjonen utløste omfattende reaksjoner fra EU, Norge og andre vestlige land, som raskt innførte nye og betydelig strengere sanksjoner mot Russland.

Sanksjonene var langt mer omfattende enn de som ble innført etter annekteringen av Krim-halvøya i 2014. De omfattet blant annet finanssektoren, energihandelen, teknologiutvekslingen, transportsektoren og personer med nær tilknytning til russiske myndigheter. Norge sluttet seg til sentrale vestlige tiltak, herunder utestenging av russiske banker fra SWIFT-systemet, frysing av sentralbankreserver, oljepristak, eksportkontroll på avansert teknologi samt stenging av luftrom og havner for russiske aktører, med enkelte unntak.

I tillegg ble alt institusjonelt samarbeid innen utdanning og forskning med russiske aktører suspendert fra 4. mars 2022.

Det var fra dette tidspunktet sanksjonene begynte å få direkte konsekvenser for næringslivet og offentlige aktører i Sør-Varanger og Øst-Finnmark. Grensepasseringene forble på et lavt nivå etter pandemien, samtidig som næringslivet opplevde tap av russiske kunder, bortfall av inntekter for særlig maritime aktører og brudd i verdikjeder knyttet til grensehandel, arbeidskraft og logistikk. Offentlig forvaltning og offentlige institusjoner måtte samtidig stanse alt samarbeid med russiske aktører.

Sanksjonene mot russiske fartøy har fått betydelige konsekvenser for næringslivet i Sør-Varanger og øvrige deler av Øst-Finnmark. I oktober 2022 ble det innført restriksjoner som begrenset russiske fiskefartøy over 500 bruttotonn til å anløpe havnene i Tromsø, Kirkenes og Båtsfjord.

Regelverket ble ytterligere strammet inn fra 26. juli 2024. Russiske fiskefartøy kan fortsatt anløpe de utpekte havnene, men oppholdet er begrenset til maksimalt fem virkedager og syv døgn totalt. Det må i tillegg gå minst tre døgn mellom hvert havneopphold på fastlands-Norge, og fartøyene kan kun benytte særskilt godkjente kaier og terminaler.

Disse begrensningene gjør det i praksis svært vanskelig å opprettholde kundeforhold med russiske fiskefartøy for bedrifter som leverer tjenester til, eller utfører vedlikeholdsarbeid på, slike fartøy.

For å forstå utviklingen i Øst-Finnmark må man også ta hensyn til kvotenedgangen i fiskerinæringen. Særlig gjelder dette kvotene på torsk og kongekrabbe. Reduserte kvoter bidrar til høyere priser i markedet, men legger samtidig press på marginene hos aktører lenger opp i verdikjeden.

Mens fiskerne i kystflåten i stor grad nyter godt av høyere priser, opplever fiskeforedlere og engroshandlere et betydelig press på lønnsomheten. Dette påvirker den samlede økonomiske utviklingen i regionen, særlig fordi enkelte større virksomheter utgjør en betydelig andel av næringsaktiviteten.

Pandemien og de påfølgende sanksjonene mot Russland utgjør de viktigste rammebetingelsene for analysen av utviklingen i næringslivet i Sør-Varanger og Øst-Finnmark.

2. Metode og utvalg

Metodikken som er benyttet i denne undersøkelsen er i hovedsak den samme som i tidligere rapporter utarbeidet av Orinor og Kirkenes næringshage. I denne rapporten er enkelte størrelser justert for inflasjon for å gi et bedre bilde av utviklingstrender over tid. Den viktigste metodiske endringen er en mer omfattende bruk av regnskapsdata, blant annet ved beregning av verdiskaping. Beregninger og tilhørende visualiseringer er utført i analyseverktøyet Power BI.

Denne rapporten bygger på funnene fra tidligere kartlegginger for perioden 2014–2019, mens nye data er innhentet for perioden 2020–2024. Regnskapsdata for 2025 var ikke tilgjengelige da rapporten ble utarbeidet.

Utvalget av bedrifter tar utgangspunkt i tidligere undersøkelser, med enkelte justeringer som følge av at virksomheter er avviklet eller gått konkurs. Innenfor marine næringer og serviceindustrien er utvalget i stor grad det samme som tidligere og i denne rapporten er disse satt sammen til en gruppe for å skape et helhetlig bilde. Bedriftene i utvalget er virksomheter som enten har hatt en betydelig andel av omsetningen knyttet til russiske kunder eller har hatt samarbeid med russiske aktører. På grunn av endringer i utvalget og metodikk er funn i denne undersøkelsen ikke direkte sammenlignbare med funn i tidligere undersøkelser. I analysene av generelle utviklingstrekk i kapittel 4.1 og 5.1 er alle aksjeselskaper registrert i Øst-Finnmark inkludert.

Som i tidligere rapporter er det fortsatt utfordringer knyttet til datagrunnlaget for detaljhandelen. Flere større virksomheter er eid eller drevet gjennom kjedestrukturer, noe som i mange tilfeller innebærer at regnskapsdata ikke er tilgjengelige på avdelingsnivå.

Kartleggingen og analysen er hovedsakelig basert på følgende kilder:

1. Bedriftenes regnskap fra Foretaksregisteret.
2. Nøkkeltall fra kjedebutikker/konsern fra hovedkontorenes økonomiavdelinger.
3. Informasjon fra lokale butikkledere/eiere pr e-post, telefon eller møter.
4. Nøkkeltall fra offentlige institusjoner fra ledelse/økonomiansvarlig.
5. Supplerende bedrifts-/eierinformasjon innhentet fra ulike kilder på internett.
6. Landingsstatistikk fra Fiskeridirektoratet og Norges Råfisklag.
7. Politiets statistikk over grensepasseringer på Storskog.
8. Konsumprisindeksen (KPI) fra Statistisk sentralbyrå (SSB).
9. Arbeidsledighetsstatistikk fra NAV.

Prosjektets finansiering har ikke gitt rom for en mer detaljert analyse alle næringer i de øvrige kommunene i Øst-Finnmark.

3. Sammendrag

Samlet viser analysen at Sør-Varanger og Øst-Finnmark har vært utsatt for flere samtidige belastninger siden 2020. Pandemien endret forbruksmønstrene og førte til en kraftig reduksjon i den grensekryssende handelen. Persontrafikken over Storskog ligger nå på om lag 50 000 årlige passeringer, som utgjør en femtedel av nivået før pandemien og innstrammingen av sanksjonene i 2022. Dette har hatt direkte konsekvenser for grensehandelen. Verdien av russisk handel i detaljvaremarkedet anslås å ha falt fra rundt 60 millioner kroner før pandemien til om lag 10 millioner kroner i 2024.

I Sør-Varanger har dette bidratt til strukturelle endringer i det private næringslivet, målt gjennom både omsetning og verdiskaping. Varehandelens andel av verdiskapingen har gått ned, mens bygg- og anleggsnæringen, industrien og reiselivet har økt sine andeler. Den direkte effekten av sanksjonene er tydeligst innen deler av detaljhandelen, marine næringer og serviceindustrien, hvor den samlede omsetningen er redusert med om lag 160 millioner kroner fra 2023 til 2024. Særlig havnerelaterte virksomheter som har levert tjenester til russiske fiskefartøy, har vært hardt rammet. Samtidig har høy sysselsetting og økt lønnsnivå bidratt til at verdiskapingen i det private næringslivet samlet sett har økt.

Utviklingen viser samtidig en betydelig omstillingsevne. Sysselsettingen er fortsatt høy, arbeidsledigheten lav, og noen større industribedrifter med tidligere høy Russland-eksponering har gjennomført vellykkede omstillinger mot nye markeder og aktiviteter.

For Øst-Finnmark samlet er bildet mer sammensatt. Her har kvotenedgangen i fiskeriene hatt større økonomisk betydning enn sanksjonene, særlig i de fiskeriavhengige kystkommunene. Den inflasjonsjusterte omsetningen i regionen er redusert med om lag 1,4 milliarder kroner fra 2023-2024, med størst nedgang innen varehandel og fiskerirelaterte næringer. Verdiskapingen i de marine næringene er redusert med om lag 313 millioner, 51 %, og den landbaserte fiskeindustrien opplever redusert sysselsetting. Offentlig sektor og FoU-institusjoner synes derimot i liten grad å være direkte økonomisk påvirket.

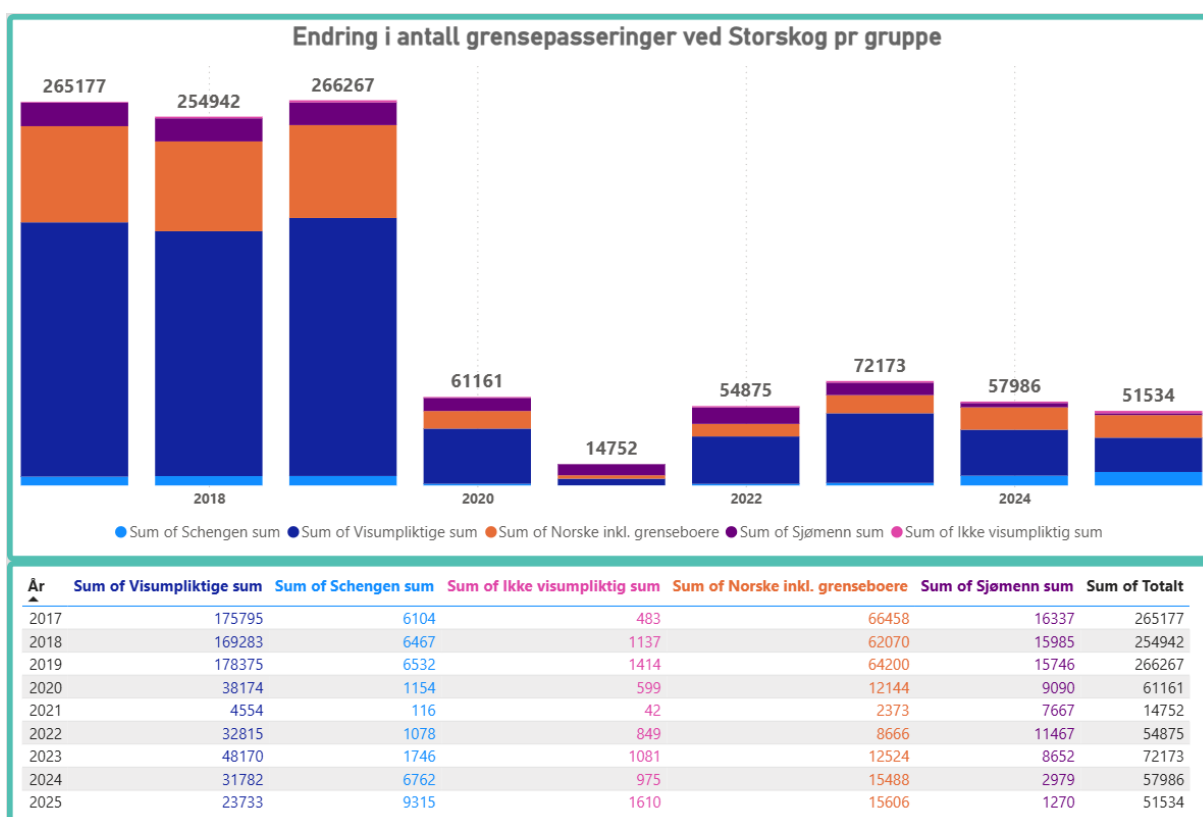
4. Økonomiske påvirkninger i Sør-Varanger

4.1 Grensepasseringer over Storskog

Grensepasseringene over Storskog nådde et toppnivå på om lag 320 000 passeringer i 2014, samme år som Russland annekterte Krim-halvøya. Etter innføringen av sanksjonene mot Russland i 2014 og svekkelsen av den russiske rubelen mot den norske kronen i 2015 og 2016 falt antallet passeringer til rundt 250 000 per år. Dette nivået holdt seg relativt stabilt fram til utbruddet av covid-19-pandemien i 2020.

I figuren under vises det totale antallet passeringer over hver søyle, mens fordelingen mellom de ulike gruppene fremgår av tabellen.

Figur 1: Grensepasseringer over den norsk-russiske grensen på Storskog, 2017-2025. Kilde: Politiet.

Pandemien og de påfølgende grensestengningene reduserte trafikken kraftig, særlig blant visumpliktige russiske og norske borgere. Det laveste antallet passeringer i nyere tid ble registrert i 2021, med totalt 14 752 passeringer.

Etter gjenåpningen av samfunnet økte trafikken til 72 173 passeringer i 2023. Antallet passeringer kom imidlertid aldri tilbake til nivåene før Russlands fullskalainvasjon av Ukraina. Den langvarige krigen og de påfølgende innstrammingene i sanksjonsregelverket bidro til at antallet passeringer igjen falt i perioden 2024–2025, til om lag 50 000 per år.

Sjømenn utgjorde den største gruppen av grensepasseringer i 2021. Innstrammingene i sanksjonsregelverket fra 2022, og særlig fra juli 2024, har imidlertid bidratt til redusert trafikk

også i denne gruppen. Utviklingen henger tett sammen med antallet anløp av russiske fiskefartøy i Kirkenes havn og har betydelige ringvirkninger for næringslivet i Sør-Varanger og Øst-Finnmark.

Trenden fortsatte i 2026. I løpet av årets fire første måneder var antallet grensepasseringer blant sjømenn om lag 11 prosent lavere enn i samme periode året før.

4.2 Generell utvikling i næringslivet

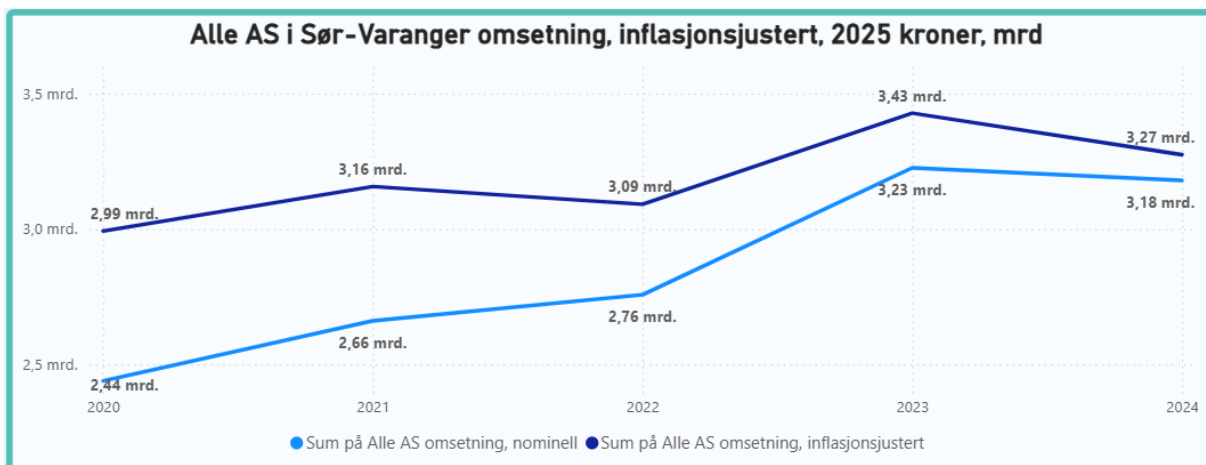
Næringslivet i Sør-Varanger har gjennomgått betydelige endringer som følge av covid-19-pandemien og sanksjonene mot Russland. Forbruksmønstrene endret seg da mulighetene for utenlandsreiser ble begrenset, energiprisene steg og grensehandelen med Russland i stor grad opphørte. Samtidig har svekkelsen av den norske kronen mot euro og dollar påvirket både forbruk og næringsaktivitet.

Omsetning, verdiskaping og næringsstruktur

Den nominelle omsetningen i alle aksjeselskaper i Sør-Varanger økte fra 2,44 milliarder kroner i 2020 til 3,18 milliarder kroner i 2024. Dette tilsvarer en vekst på om lag 740 millioner kroner, eller 30 %. Samtidig har prisveksten vært høy i perioden. Justert for inflasjon er veksten betydelig lavere og utgjør om lag 280 millioner kroner, tilsvarende 9,3 %.

Figuren under viser at den inflasjonsjusterte omsetningen i alle aksjeselskaper falt med om lag 160 millioner kroner fra 2023 til 2024. Dette er mer enn tre ganger så mye som den nominelle nedgangen på om lag 50 millioner kroner.

Figur 2: Omsetning til alle aksjeselskaper i Sør-Varanger, 2020-2024. Kilde: Foretaksregistrene og enkelte foretak.

Til tross for den positive utviklingen gjennom store deler av perioden viser tallene en negativ utvikling fra 2023 til 2024. Det er foreløpig usikkert om denne utviklingen vil fortsette i 2025. Samtidig fanger analysen trolig ikke opp de fulle konsekvensene av nedgangen i grensepasseringer og antall anløp av russiske fiskefartøy, ettersom regnskapstall for 2025 ikke var tilgjengelige da rapporten ble skrevet.

Ved en nærmere analyse fremkommer det at de største nedgangene finnes innen varehandel (-140 millioner kroner), transport og lagring (-45 millioner kroner) samt jordbruk, skogbruk og fiske (-35 millioner kroner).

En betydelig del av nedgangen innen varehandelen kan forklares av redusert omsetning hos en større sjømatgrossist. Utviklingen må ses i sammenheng med nedgangen i kongekrabbekvotene, som har påvirket aktiviteten i denne delen av næringen.

Bransjen transport og lagring omfatter flere virksomheter som tidligere hadde en betydelig andel av aktiviteten knyttet til Russland. I en relativt liten kommune som Sør-Varanger har utviklingen hos enkeltbedrifter stor betydning for de samlede resultatene. Det samme gjelder innen jordbruk, skogbruk og fiske.

For varehandelen er usikkerheten noe større, ettersom flere kjedebedrifter ikke rapporterer regnskapstall på lokalt nivå. Tallene fanger heller ikke fullt ut opp effekten av nedleggelse av større butikker, som for eksempel Biltema. Det er derfor grunn til å anta at den faktiske nedgangen i omsetningen kan være noe større enn det som fremkommer av analysen.

Samtidig har bygg- og anleggsnæringen og reiselivet opplevd sterk vekst i omsetningen. Fra 2023 til 2024 økte omsetningen med henholdsvis 107 millioner kroner (27%) og 53 millioner kroner (25%).

Endringene i næringsstrukturen gjenspeiler i stor grad utviklingen i den samlede omsetningen. Varehandelens andel av den totale omsetningen har falt fra 34,0% til 28,1%, mens bygg- og anleggsnæringen og reiselivet har økt sine andeler med henholdsvis 2,6 og 3,1 prosentpoeng.

Den samlede verdiskapingen i det private næringslivet økte fra 720 millioner kroner i 2020 til 1,08 milliarder kroner i 2024. Dette tilsvarer en vekst på om lag 40%. En betydelig del av veksten kan knyttes til økte lønnskostnader og et høyere lønnsnivå i perioden.

Figur 3: Andel verdiskaping pr bransje i Sør-Varanger, 2020. Kilde: Foretaksregisteret.

I 2020 var varehandelen den største næringen målt etter verdiskaping, med 125 millioner kroner og en andel på 17,06% av totalen. Bygg- og anleggsnæringen fulgte tett etter. Reiselivet, representert ved overnattings- og serveringsvirksomhet, var den fjerde største næringen.

Utviklingen fram mot 2024 viser tydelige endringer i næringsstrukturen. Verdiskapingen er nå jevnere fordelt mellom næringene enn i 2020.

Bygg- og anleggsnæringen er blitt den største næringen målt etter verdiskaping, med 170 millioner kroner og en andel på 15,7 %. Deretter følger industrien med 138 millioner kroner og en andel på 12,7 %. Varehandelen har også økt sin verdiskaping i perioden, men veksten har vært svakere enn i flere andre næringer.

Figur 4: Andel verdiskaping pr bransje i Sør-Varanger, 2024. Kilde: Foretaksregisteret

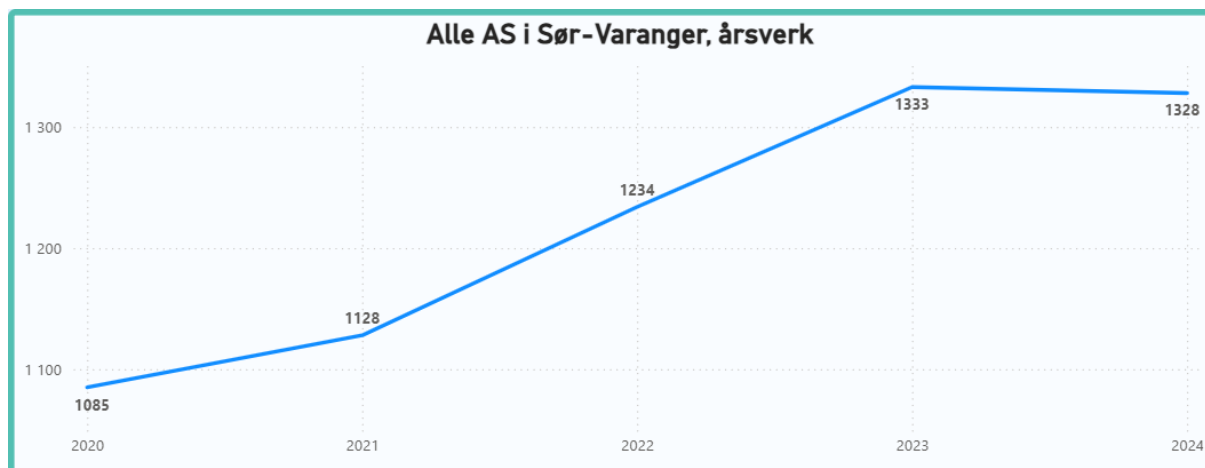
Reiselivet har mer enn doblet verdiskapingen fra 50 millioner kroner i 2020 til 113 millioner kroner i 2024. Næringens andel av den samlede verdiskapingen har samtidig økt til 10,4 %. Utviklingen kan blant annet forklares med at reiselivet er en arbeidsintensiv næring, hvor økt aktivitet i stor grad krever flere ansatte. Mulighetene for effektivisering gjennom teknologi og automatisering er generelt mindre enn i eksempelvis industrien og bygg- og anleggsnæringen.

Sysselsetting

Effektene av pandemien og sanksjonene er i liten grad synlige i sysselsettingstallene. Arbeidsledigheten har vært lav gjennom hele perioden som omfattes av denne undersøkelsen, med unntak av den umiddelbare effekten av nedstengningen under covid-19-pandemien i 2020. Da nådde andelen helt ledige 5,7 % av arbeidsstyrken i årsgjennomsnitt. Siden den gang har arbeidsledigheten falt og ligget stabilt under 2,0 % fra og med 2022.

Den lave arbeidsledigheten gjenspeiles også i utviklingen i sysselsettingen i det private næringslivet. Antall årsverk økte fra 1 085 i 2020 til 1 328 i 2024, slik figuren under viser. Det gjenstår imidlertid å se om den svakere veksten i antall årsverk fra 2023 til 2024 er midlertidig eller varslar en mer varig utvikling.

Figur 5: Årsverk i alle aksjeselskaper i Sør-Varanger, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret.

Selv om sysselsettingen er høy og arbeidsledigheten lav, er bildet ikke fullt så positivt som analysen ovenfor kan gi inntrykk av.

Informanter fra både privat og offentlig sektor peker på mangel på arbeidskraft som en betydelig utfordring. Vanskeligheter med å rekruttere relevant kompetanse trekkes ofte fram som den viktigste begrensningen for videre vekst. Det vedvarende behovet for arbeidskraft indikerer samtidig et betydelig potensial for videre verdiskaping og tilsier at risikoen for en kraftig nedgang i lokaløkonomien er begrenset.

Den høye sysselsettingen bidrar også til å opprettholde den økonomiske aktiviteten i lokalsamfunnet. Når innbyggerne er i arbeid, benytter de lokale tjenester og handler lokalt, noe som styrker grunnlaget for næringslivet og bidrar til økonomisk stabilitet.

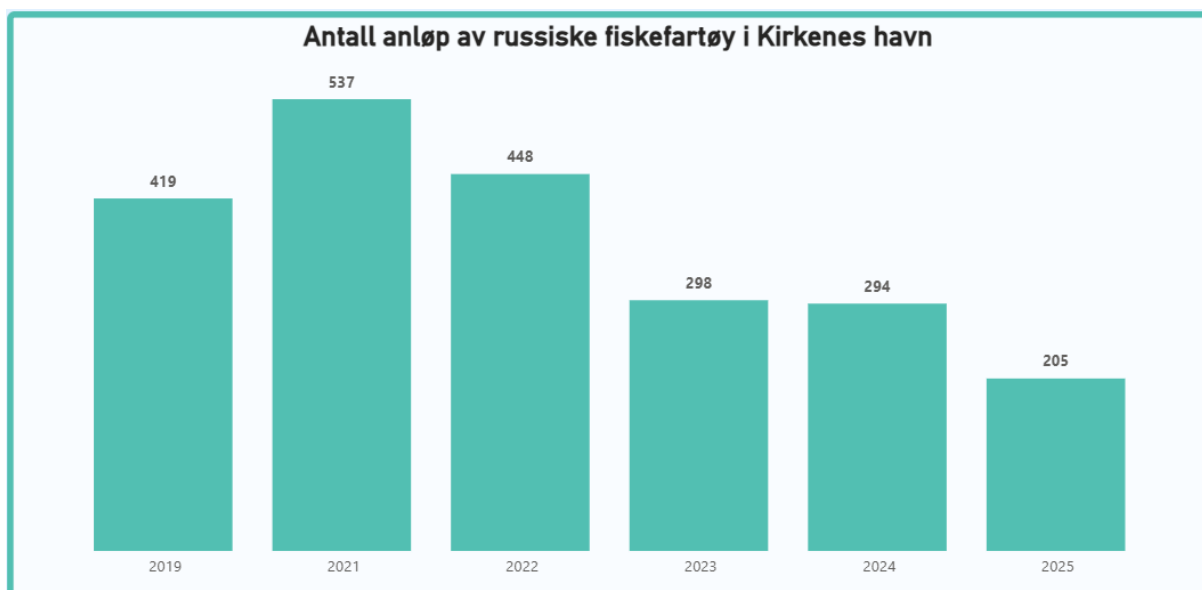
4.3 Marine næringer og serviceindustri

I dette delkapitlet benyttes et utvalg av virksomheter som, i tillegg til marine næringer, omfatter bedrifter med en betydelig andel av aktiviteten knyttet til Russland. Fiskeri og landbasert fiskeindustri er holdt utenfor utvalget for å synliggjøre de direkte konsekvensene av sanksjonene.

De marine næringene har historisk hatt en betydelig tilknytning til russiske markeder. Den tydeligste indikatoren på aktivitetsnivået i denne delen av næringslivet er antallet anløp av russiske fiskefartøy ved Kirkenes havn KF.

Kirkenes havn KF, som eies av Sør-Varanger kommune, leverer blant annet strøm, vann og andre havnetjenester til fartøy som anløper havnen. Redusert aktivitet fra russiske fiskefartøy fører derfor også til lavere inntekter for kommunen, ettersom havnen kjøper en rekke tjenester fra kommunale virksomheter.

Figur 6: Antall anløp av russiske fiskefartøy i Kirkenes havn, 2019-2025. Kilde: Kirkenes havn KF

Antallet anløp av russiske fiskefartøy ved Kirkenes havn har vist en tydelig nedadgående trend siden begynnelsen av 2010-tallet. Selv om det mangler data for enkelte år, viser figuren en betydelig reduksjon i aktiviteten. Antallet anløp ble redusert fra 419 i 2019 til 205 i 2025.

Etter innstrammingen av sanksjonene i juli 2024 har aktiviteten falt ytterligere. Kirkenes havn budsjetterer med kun 20 anløp i 2026. Utviklingen må i stor grad ses i sammenheng med innstrammingene i sanksjonsregelverket i 2022 og 2024.

Dersom 2021 legges til grunn som et normalår, kan inntektstapet for Kirkenes havn anslås til om lag 3,22 millioner kroner per år som følge av redusert aktivitet fra russiske fiskefartøy. Inntektene fra dette kundesegmentet er redusert med om lag 90 %, noe som tilsvarer rundt 20 % av havnens samlede inntekter.

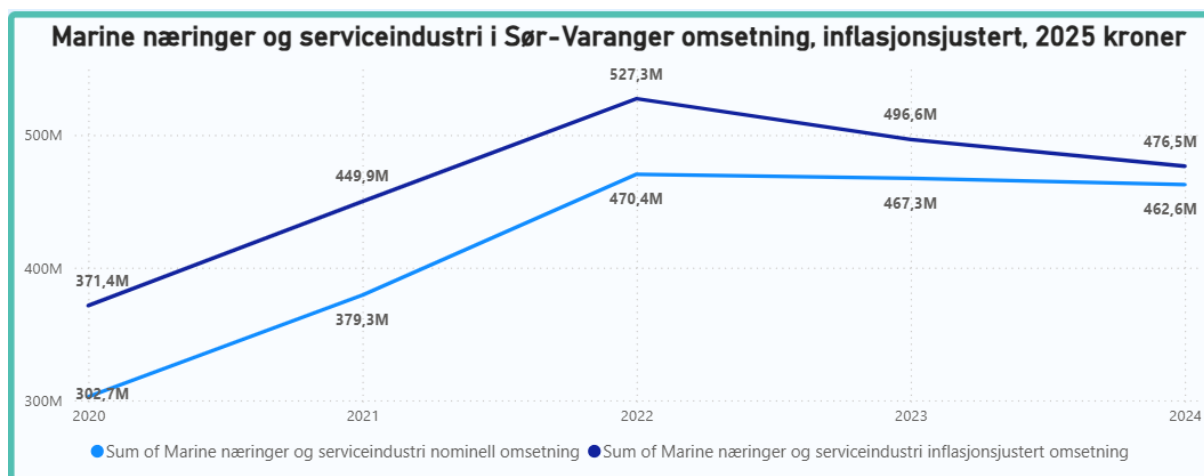
Russiske fiskefartøy som anløper Kirkenes kjøper varer og tjenester fra lokale bedrifter og gjennomfører mannskapsbytter i havnen. Mange av tjenestene knyttet til disse fartøyene er lovpålagte og har falt bort som følge av innstrammingene i sanksjonsregelverket.

Blant virksomhetene som er hardest rammet finner vi serviceleverandørene Kimek, Henriksen Shipping Service og Bunker Oil, som alle hadde russiske fiskefartøy som et sentralt kundesegment.

Omsetning

Omsetningsutviklingen i denne delen av næringslivet har vært todelt. Etter vekst i perioden 2020–2022 har bransjen opplevd en betydelig nedgang i 2023 og 2024. De nominelle tallene kan indikere en viss stabilisering, men inflasjonsjusterte tall viser en klart svakere utvikling.

Figur 7: Omsetning til utvalget av marine næringer og serviceindustri, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret og SSB.

Den inflasjonsjusterte omsetningen økte med om lag 156 millioner kroner, tilsvarende 42 %, fra 2020 til 2022. I perioden 2023–2024 falt omsetningen med om lag 50,8 millioner kroner, tilsvarende 9,6 %. Utviklingen må i stor grad ses i sammenheng med innstrammingene i sanksjonsregelverket.

Henriksen Shipping Service er et eksempel på en virksomhet som har blitt hardt rammet av utviklingen. Som følge av bortfallet av sitt viktigste kundesegment gjennomførte selskapet en kontrollert avvikling av virksomheten i 2025. Den negative utviklingen startet allerede i 2022 og representerer et årlig omsetningstap på om lag 50 millioner kroner.

Bunker Oil i Kirkenes har opplevd en tilsvarende utvikling. Selskapets omsetning er redusert med om lag 15 millioner kroner siden 2022, noe som tilsvarer mer enn en tredjedel av omsetningen i 2021.

Selv om utviklingen har vært negativ for flere virksomheter, har konsekvensene samlet sett blitt mindre omfattende enn mange fryktet etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i 2022. Kimek AS og Barel AS, som er de to største virksomhetene i utvalget målt etter omsetning, har i stor grad lyktes med å opprettholde aktiviteten og omsetningen.

Kimek har utviklet nye markeder innen offshore-segmentet, blant annet gjennom satsingen på Keeper-teknologien. Etter en omsetningsnedgang på om lag 20 % i 2023 økte selskapet omsetningen igjen med rundt 18 millioner kroner i 2024.

Før Russlands fullskalainvasjon av Ukraina hadde Barel betydelig produksjonsvirksomhet i Murmansk. Etter innstrammingen av sanksjonene i 2022 måtte denne virksomheten avvikles. Selskapet klarte likevel å opprettholde produksjonen ved å flytte arbeidskraft og tilpasse eksisterende lokaler i Kirkenes. Samtidig økte omsetningen fra om lag 61 millioner kroner i 2021 til 115 millioner kroner i 2024.

Denne typen vellykkede omstillinger har bidratt til å dempe de økonomiske konsekvensene av sanksjonene. Samtidig viser de en betydelig omstillingsevne i det lokale næringslivet, selv om ringvirkningene av bortfalt aktivitet fortsatt er synlige i andre næringer.

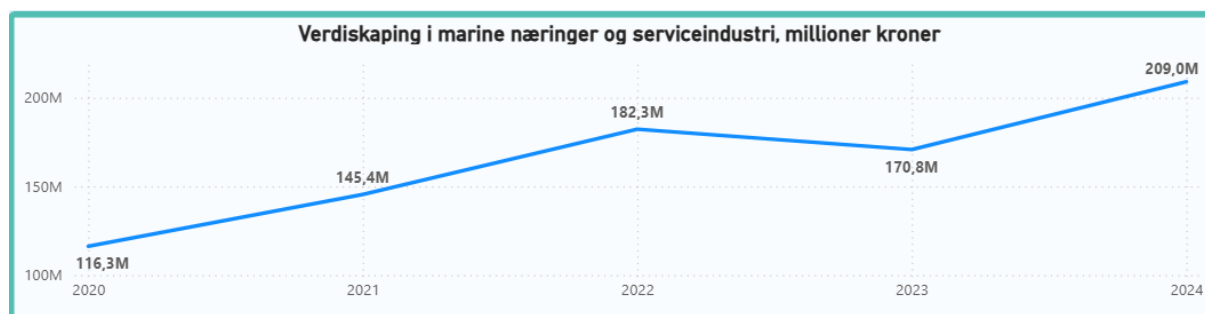
Sysselsetting

Sysselsettingen i de utvalgte virksomhetene har holdt seg relativt stabil til tross for sanksjonene. Antall årsverk økte fra 190 i 2020 til en topp på 218 i 2023, før det falt svakt til 213 i 2024. Sett i sammenheng med den lave arbeidsledigheten i kommunen tyder dette på at arbeidsmarkedet i stor grad har vært i stand til å absorbere omstillingene i næringslivet.

Verdiskaping

Utviklingen i verdiskapingen gjenspeiler både den generelle lønnsutviklingen i Norge og sysselsettingsutviklingen i de utvalgte virksomhetene. Figuren under viser at verdiskapingen økte med 92,7 millioner kroner fra 2020 til 2024, tilsvarende 80 %. Dette er om lag dobbelt så høy vekst som i næringslivet i Sør-Varanger samlet sett. Utvalget står for om lag 21 % av den samlede verdiskapingen i næringslivet i Sør-Varanger.

Figur 8: Verdiskaping til utvalget av marine næringer og serviceindustri, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret.

Driftsresultatene i de utvalgte virksomhetene falt kun i 2023, mens lønnskostnadene har økt jevnt gjennom hele perioden. Den stabile sysselsettingen og den positive resultatutviklingen har bidratt til å dempe de økonomiske konsekvensene av sanksjonene for denne delen av næringslivet.

4.4 Detaljhandel

Utvalget innen detaljhandelen omfatter et bredt spekter av virksomheter, fra dagligvare- og sportsbutikker til forhandlere av suvenirer, klær og kjøkkenutstyr. Utvalget består av bedrifter som historisk har hatt en betydelig andel av omsetningen knyttet til russiske kunder som krysset grensen ved Storskog.

Ifølge kartleggingen fra 2021 ble verdien av den russiske grensehandelen anslått til om lag 60 millioner kroner i 2019, etter en svak nedgang i perioden 2017–2019.

Som i tidligere undersøkelser er analysen begrenset av manglende tilgang til data fra kjedeeide butikker. Hovedkontorene er ofte uvillige til å dele regnskapsdata på avdelingsnivå. Til tross for disse begrensningene gir datagrunnlaget et tilstrekkelig grunnlag for å identifisere overordnede utviklingstrekk.

Det er krevende å fastslå de eksakte årsakene til endringene som kommer til uttrykk i de aggregerte tallene. Pandemien førte til betydelige endringer i forbruksmønstrene, noe som påvirket ulike deler av detaljhandelen på forskjellige måter. Mange gjennomførte oppussingsprosjekter, noe som ga økt aktivitet i jernvare- og byggevarehandelen. Andre prioriterte større innkjøp som elbil, kjæledyr eller fritidsutstyr, noe som påvirket omsetningen i blant annet sportsbutikkene. Samtidig har prisveksten vært høy gjennom store deler av perioden.

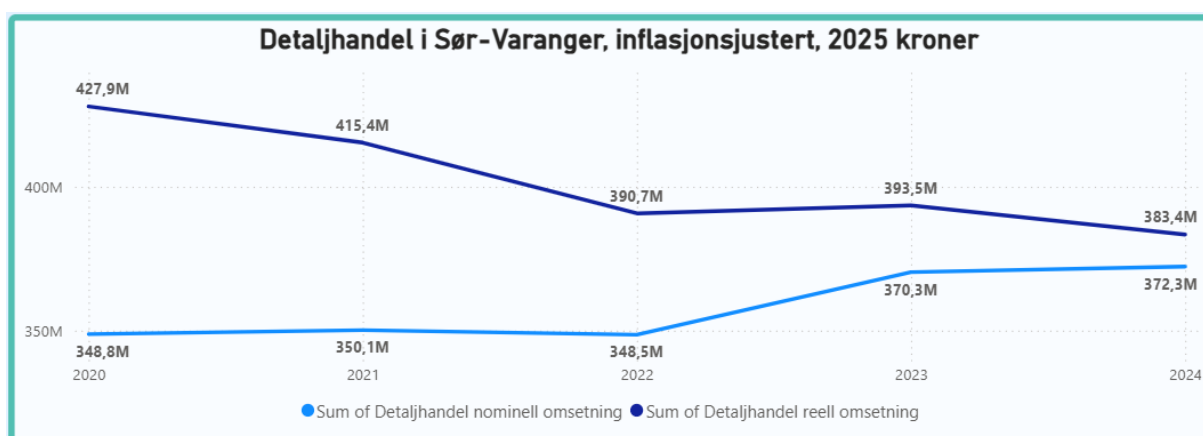
Sanksjonene mot Russland har samtidig ført til en kraftig reduksjon i antallet russiske kunder som krysser grensen ved Storskog. Flere butikker, blant annet i Thon Kjøpesenter Kirkenes, har imidlertid i stor grad erstattet bortfallet av russiske kunder ved å tiltrekke seg kunder fra andre deler av regionen, blant annet Vadsø og Vardø.

Flere større aktører har lagt ned butikker eller avdelinger i Sør-Varanger i løpet av analyseperioden. Elkjøp og Biltema er blant de mest synlige eksemplene.

Effekten av slike nedleggelser er vanskelig å identifisere direkte i de samlede omsetningstallene, ettersom forbrukerne i stor grad erstatter kjøpene gjennom andre lokale butikker. Samtidig er det grunn til å anta at en del av omsetningen har blitt overført til netthandel.

Omsetning

Figur 9: Omsetning i utvalget av detaljhandel, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret og SSB.

I utvalget ser vi en nedadgående trend i omsetningen fra 2020 til 2024 når tallene justeres for inflasjon. Den inflasjonsjusterte omsetningen er redusert med 44,5 millioner kroner, tilsvarende 10,4 %.

Den nominelle omsetningen i dagligvarehandelen har økt mer enn i mange andre deler av detaljhandelen. Flere mindre butikker har i mindre grad klart å erstatte bortfallet av russiske kunder eller kompensere for økte kostnader gjennom høyere utsalgspriser.

Prisene på matvarer har økt mer enn prisene på mange andre varegrupper. Samtidig er dagligvarer nødvendighetsvarer som forbrukerne må kjøpe uavhengig av den økonomiske situasjonen, mens forbruket av andre varer i større grad kan reduseres eller utsettes.

Med utgangspunkt i nedgangen i grensepasseringer og funnene fra tidligere kartlegginger anslås den nominelle omsetningsnedgangen knyttet til bortfallet av russiske kunder til om lag 50 millioner kroner siden starten av pandemien i 2020.

Det er grunn til å anta at den faktiske nedgangen kan være noe større, ettersom datagrunnlaget ikke omfatter alle virksomheter. Justert for inflasjon blir beløpet noe lavere, siden kjøpekraften til kronen er betydelig redusert siden 2019.

Syssettelsetting

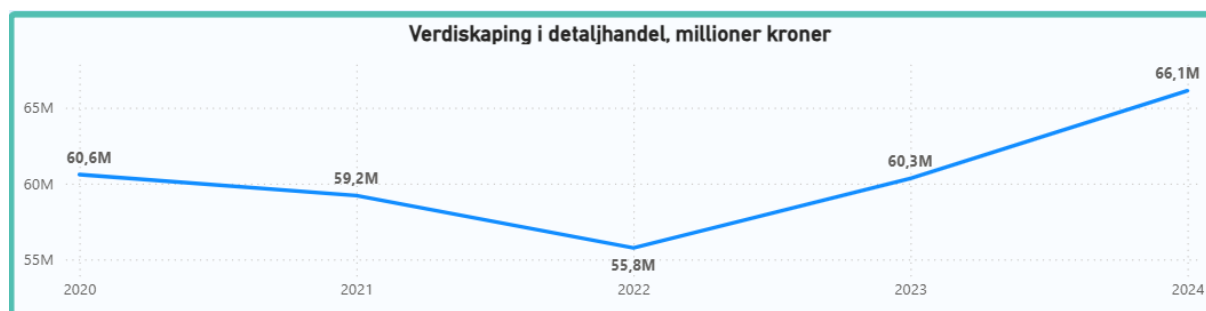
Antall årsverk i utvalget har holdt seg stabilt mellom 112 og 114 gjennom hele perioden 2020–2024, til tross for nedgangen i den inflasjonsjusterte omsetningen. Den reduserte omsetningen

har dermed i liten grad ført til nedbemanninger blant virksomhetene i utvalget. Utviklingen samsvarer med situasjonen i kommunen for øvrig, som også har vært preget av høy sysselsetting og lav arbeidsledighet. Dette tyder på at virksomhetene i stor grad har opprettholdt lønnsomheten og evnen til å beholde arbeidskraften gjennom perioden.

Verdiskaping

Verdiskapingen i utvalget innen detaljhandelen har vært relativt stabil i nominelle kroner gjennom perioden, men utviklingen fremstår svakere når tallene vurderes i lys av prisveksten. En viktig forklaring er at dagligvarebutikkene, som utgjør en betydelig del av utvalget, har bidratt til å opprettholde nivået, mens øvrige deler av detaljhandelen har hatt en svakere utvikling.

Figur 10: Verdiskaping i utvalget av detaljhandelsvirksomheter, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret.

Økte lønnskostnader gjennom perioden har også bidratt til å opprettholde den regnskapsmessige verdiskapingen.

Samtidig viser dataene at driftsresultatene i utvalget ble redusert fram til 2022, før de økte med 10,3 millioner kroner i perioden 2023–2024. Dette tyder på at deler av næringen har tilpasset seg endrede markedsforhold og bortfallet av russiske kunder. Den underliggende utviklingen fremstår likevel som relativt svak. Justert for inflasjon peker tallene samlet sett mot en nedgang i den reelle verdiskapingen i detaljhandelen.

5. Økonomisk utvikling i Øst-Finnmark

Øst-Finnmark er en sammensatt region, både geografisk og næringsmessig. De fleste kommunene har opplevd en nedgang i folketallet siden befolkningstoppen på 1970-tallet. Situasjonen på 2020-tallet kan med god grunn beskrives som en «perfekt storm»¹. Først kom pandemien, deretter kraftige kvotekutt i fiskeriene og innstramminger i sanksjonsregelverket. Til sammen har disse faktorene lagt et betydelig press på næringslivet i regionen.

Fiskeriene i Nord-Norge har opplevd historisk store kvotekutt på 2020-tallet som følge av bestandssituasjonen og hensynet til bærekraftig forvaltning. Den norske kvoten for nordøstarktisk torsk ble redusert fra 397 365 tonn i 2021 til 163 436 tonn i 2025, en nedgang på nær 60 %. Kvoten for nordøstarktisk hyse ble redusert fra 113 348 tonn til 65 468 tonn i samme periode, tilsvarende en nedgang på om lag 42 %.

Kongekrabbefisket i det kvoteregulerte området øst for 26°Ø har også fått betydelig strammere rammevilkår. Etter en gradvis økning i fangstkvoteene fram til 2022 og 2023, da totalkvoten var henholdsvis 1 845 og 2 375 tonn hannkrabber, ble kvoten redusert til om lag 966 tonn i 2024. Dette tilsvarte et kutt på nær 60 %.

For 2025 vurderte Havforskningsinstituttet at bestanden igjen kunne tåle en noe høyere beskatning, og anbefalte en kvote på 1 510 tonn hannkrabbe.

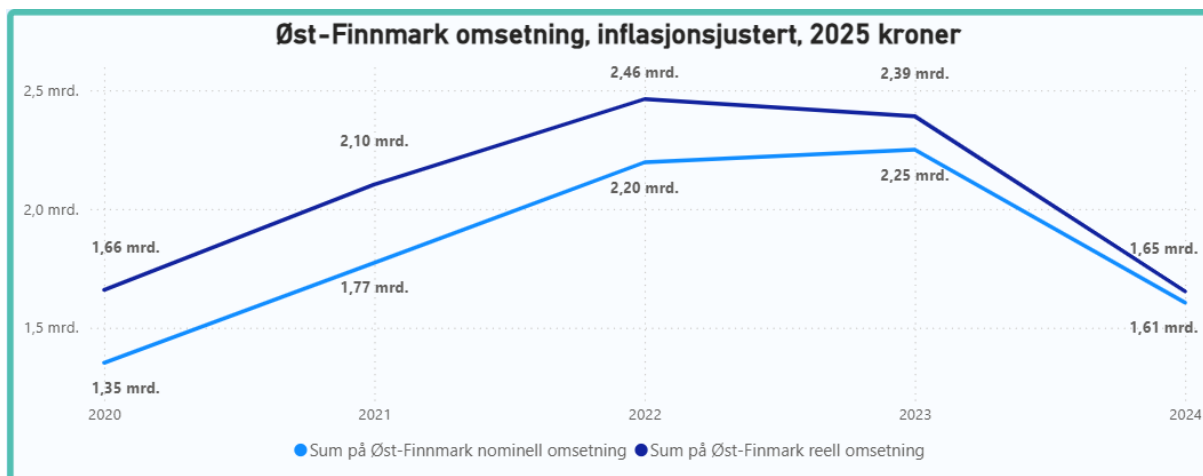
Kystkommuner som Berlevåg, Båtsfjord, Gamvik, Lebesby og Vardø er særlig utsatt for konsekvensene av både kvotenedgang og sanksjoner. Dette skyldes den sterke tilknytningen til fiskerinæringen, landbasert fiskeindustri og servicevirksomhet rettet mot russiske fiskefartøy.

Omsetning

Omsetningen i Øst-Finnmark utviklet seg ulikt i nominelle og inflasjonsjusterte tall i perioden 2020–2024. Målt i løpende priser økte omsetningen gjennom perioden, mens inflasjonsjusterte tall viser en samlet nedgang på 0,4%. Den største endringen kom fra 2023 til 2024, da den inflasjonsjusterte omsetningen falt med om lag 1,4 milliarder kroner, tilsvarende 30,4%.

¹ Utrykket i denne sammenheng er brukt bl.a. av Menon Economics i sin rapport «Kystkommunene og fiskerikrise i Finnmark» fra 2024.

Figur 11: Omsetning i Øst-Finnmark, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret og SSB.

Nedgangen var størst innen jordbruk, skogbruk og fiske samt industrien, som samlet sto for over 1,1 milliarder kroner av tilbakegangen. Tallene indikerer at reduserte fiskekvoter har vært den viktigste forklaringsfaktoren, mens sanksjonene har bidratt til å forsterke utviklingen innen serviceindustri og, i mindre grad, fiskeforedling.

Samtidig opplevde bygg- og anleggsnæringen og reiselivet vekst i samme periode, med økninger på henholdsvis 183,6 og 46,8 millioner kroner. Denne veksten var imidlertid ikke tilstrekkelig til å oppveie nedgangen i de større næringene.

Sysselsetting

Totalt sett økte antall årsverk fra 3 246 i 2020 til 3 992 i 2024, en vekst på 746 årsverk. Sysselsettingen nådde sitt høyeste nivå i 2023 med 4 098 årsverk, før den falt med 106 årsverk til 3 992 i 2024. Utviklingen i sysselsettingen følger i stor grad utviklingen i omsetning og verdiskaping.

Den største nedgangen fant sted innen jordbruk, skogbruk og fiske samt industrien. Samlet hadde disse næringene 113 færre årsverk i 2024 enn i 2023, tilsvarende en reduksjon på 10,5 %. Nedgangen var særlig tydelig innen den landbaserte fiskeindustrien.

Samtidig har flere mindre næringer økt sysselsettingen, med den sterkeste veksten innen reiselivet.

Utviklingen i sysselsettingen samsvarer i noen grad med arbeidsledighetsstatistikken fra NAV. I Båtsfjord økte for eksempel andelen helt ledige fra 3,0 % i 2021 til 4,7 % i 2024.

5.1 Marine næringer

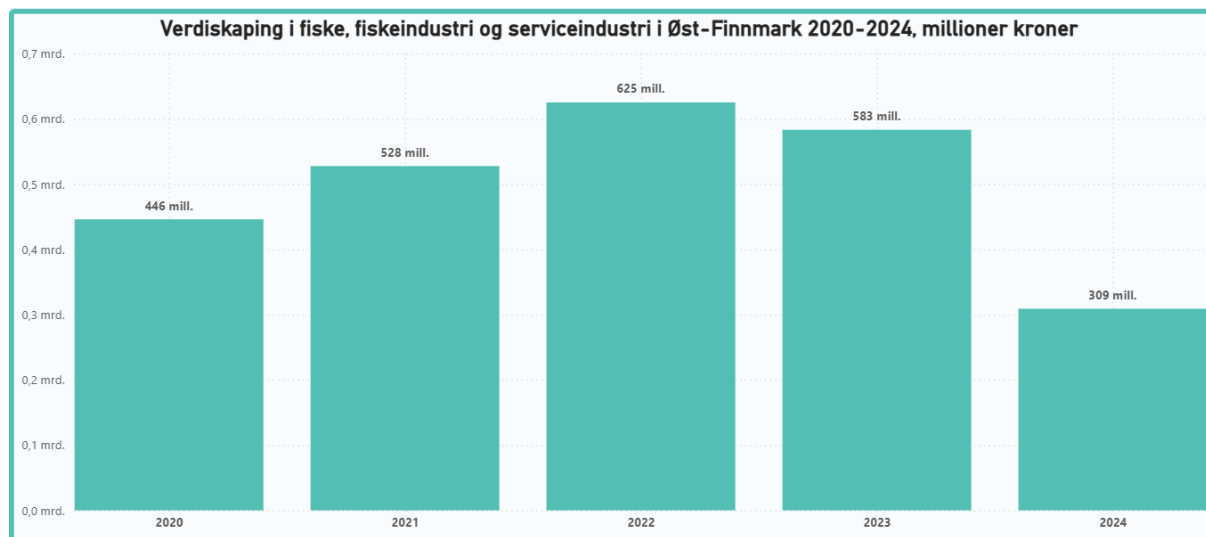
Menon Economics estimerte verdiskapingen fiskemottak og fiskeindustri til om lag 800 millioner kroner i 16 kystkommuner i Finnmark i 2023. Basert på beregningene i rapporten kan verdiskapingen i de ni kommunene i Øst-Finnmark anslås til mellom 400 og 420 millioner kroner.

I den samme rapporten estimerer Menon at prosentvis fall i verdiskaping forårsaket av kvotenedgang er tosifret og til og med en fjerdedel for enkelte kommuner i Øst-Finnmark i 2023-2025 i privat næringsliv.

Regnskapstallene for 2024 gir støtte til disse estimatene. Ser man nærmere på fiske, fiskerelatert industri og serviceindustri, fremstår nedgangen som enda tydeligere.

Reduksjonen i verdiskaping har skjedd samtidig med innstrammingene i sanksjonsregelverket fra 2022 til 2024. For å vurdere de underliggende årsakene nærmere er det imidlertid nødvendig å se utviklingen i sammenheng med landingsstatistikken.

Figur 12: Verdiskaping i fiske, fiskeindustri og industri i Øst-Finnmark, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret.

Verdiskapingen er redusert med om lag 316 millioner kroner, tilsvarende 51 %. Lønnskostnadene i de aktuelle virksomhetene falt i 2024, og det samlede driftsresultatet var på om lag -150 millioner kroner. De største underskuddene ble registrert i den landbaserte fiskeindustrien.

Det er krevende å isolere effekten av sanksjonene fra andre forhold. Kvotenedgangen fikk særlig betydning fra 2024, mens effektene av sanksjonene i større grad gjorde seg gjeldende fra 2023. Dette skyldes at restriksjonene for russiske fartøy trådte i kraft etter hovedsesongen i oktober 2022 og senere ble ytterligere innstrammet i juli 2024.

En indikasjon på betydningen av russiske fartøy kan hentes fra landingsstatistikken til Norges Råfisklag. Statistikken gir oversikt over russiske fartøys andel av den totale landingsmengden og omsetningen i Øst-Finnmark.

Råfisklagets data viser ingen vesentlige endringer i den russiske andelen, som gjennom store deler av 2020-tallet har ligget på om lag en tredjedel av både landingsvolumet og omsetningen.

Det er mulig at andelen russiske fartøy ville vært høyere uten sanksjonene, men dette er vanskelig å dokumentere og lar seg i praksis ikke påvise med tilgjengelig datagrunnlag og metode.

Analysen tyder dermed på at sanksjonene i begrenset grad har påvirket fiskeri- og fiskeindustrien i Øst-Finnmark direkte. Kvotenedgangen fremstår som den klart viktigste forklaringen på nedgangen i både omsetning og verdiskaping.

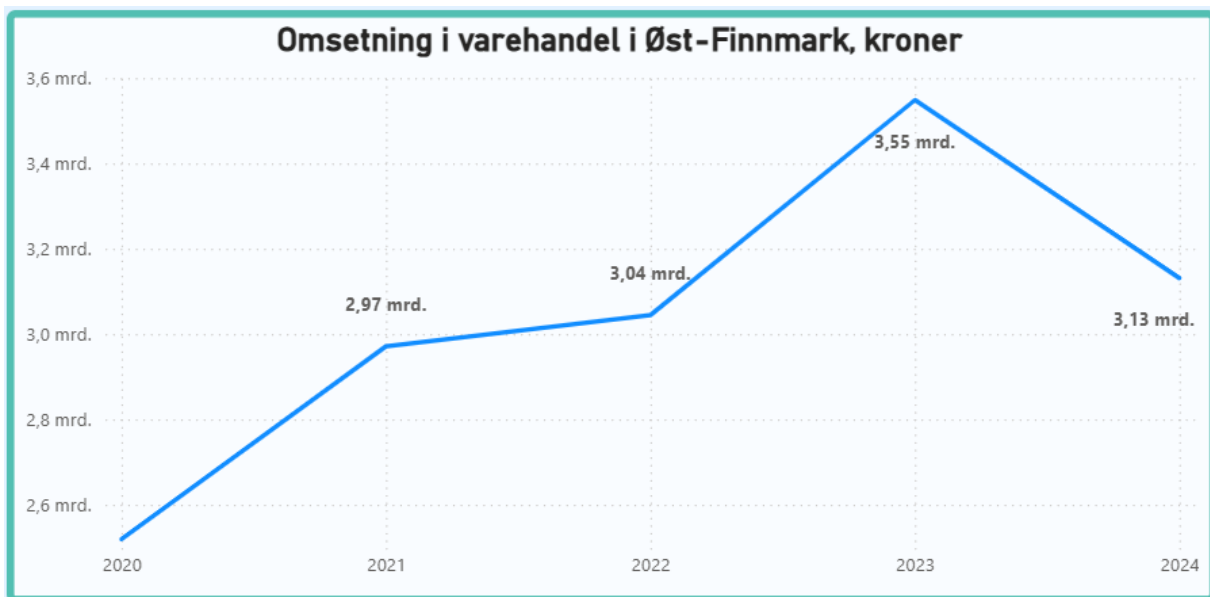
Sanksjonenes mest direkte økonomiske konsekvenser synes å være knyttet til serviceindustrien. Denne delen av næringslivet utgjør imidlertid en relativt liten andel av den samlede omsetningen i de marine næringene.

5.2 Varehandel

Som i Sør-Varanger er varehandelen også i resten av Øst-Finnmark påvirket av sanksjonene mot Russland. Sør-Varanger og Vadsø er regionens største handelssentre og har det bredeste utvalget av butikker.

Utviklingen i varehandelen følger et tydelig mønster. Etter sterk vekst i første del av 2020-tallet falt omsetningen fra 2023 til 2024 i åtte av regionens ni kommuner. Den samlede nedgangen utgjorde om lag 420 millioner kroner, tilsvarende rundt 12 %.

Figur 13: Omsetning i varehandel i Øst-Finnmark, 2020-2024. Kilde: Foretaksregisteret.

Nedgangen i omsetningen kan i stor grad knyttes til to segmenter: handel med fisk og sjømat samt handel med biler og motorvogner. Dagligvarehandelen har derimot vist en relativt stabil utvikling til tross for kvotenedgangen og sanksjonene, målt i nominelle kroner.

Utviklingen i dagligvarehandelen påvirkes i større grad av generelle forhold i lokalsamfunnene, som befolkningsutvikling, sysselsetting og kjøpekraft. Effekten av slike forhold kommer ofte til syne over lengre tid og er derfor ikke nødvendigvis fullt ut synlig i regnskapstallene ennå.

Situasjonen er imidlertid mer krevende i kystkommuner som Båtsfjord, Gamvik, Lebesby og Vardø. I disse kommunene utgjør engroshandlere innen fisk og sjømat en betydelig del av varehandelen, og utviklingen i denne delen av næringslivet får derfor stor betydning for de samlede tallene.

5.3 Offentlig sektor og FoU-institusjoner

Ifølge kartleggingen fra 2021 var offentlig sektor og FoU-institusjonene knyttet til Russland-relatert handel og samarbeid med en samlet omsetning på om lag 130 millioner kroner i 2019. Aktiviteten var knyttet til 144 arbeidsplasser.

De fleste virksomhetene, som politiet og NIBIO Svanhovd, har videreført sine aktiviteter og oppgaver, og har i liten grad opplevd reduksjoner i finansiering eller aktivitet. Barentssekretariatet er et eksempel på en virksomhet som har gjennomført en vellykket omstilling. Sekretariatet hadde

tidligere hovedvekten av sine aktiviteter rettet mot Russland, men har sikret videre drift gjennom en strategi som i stor grad vektlegger samarbeid med nordiske land.

International Barents Secretariat ser ut til å være den virksomheten som er direkte hardest rammet av bortfallet av samarbeidet med Russland. Barentsrådet suspenderte Russland fra samarbeidet etter deres fullskala invasjon av Ukraina i 2022, som følger ble ikke det Russiske bidraget til det Internasjonale Barents Sekretariatets driftsbudsjett benyttet. I etterkant har Sekretariatet ikke mottatt finansiering fra Russland.

6. Konkluderende betraktninger

- **Grensetrafikken har falt dramatisk.** Trafikken over Storskog er redusert til om lag **50 000 passeringer i året** – rundt **20 % av nivået før pandemien** – og den årlige verdien av russisk grensehandel i Sør-Varanger er redusert fra **ca. 60 millioner kroner til 10 millioner kroner**.
- **Sanksjonene har gitt store tap i utsatte næringer.** Fra 2023 til 2024 falt omsetningen med rundt **160 millioner kroner** i detaljhandel, marine næringer og service, med havnerelaterte virksomheter som betjente russiske fiskefartøy blant de hardest rammede.
- **Næringslivet i Sør-Varanger har omstilt seg.** Varehandelens betydning er redusert, mens industri, bygg og anlegg og reiseliv blitt viktigere målt med omsetning og verdiskaping. Samtidig har **høy sysselsetting og økt lønnsnivå** bidratt til at den samlede **verdiskapingen i privat sektor har fortsatt å øke, selv om den samlede omsetningen har falt i 2023-2024**.
- **Øst-Finnmark er hardt rammet av kvotenedgangen i fiskeriene.** Inflasjonsjustert omsetning falt med **om lag 1,4 milliarder kroner** fra 2023 til 2024, og verdiskapingen i de marine næringene ble redusert med **313 millioner kroner (51 %)**, mens sanksjonenes påvirkning er forholdsvis mye mindre.
- **Utviklingen viser både usikkerhet og omstillingsevne.** Til tross for flere samtidige kriser siden 2020 har arbeidsledigheten holdt seg **lav**, sysselsettingen **høy**, og flere industribedrifter med stor Russland-eksponering har lyktes med å omstille seg til nye markeder og aktiviteter.

Den samlede belastningen på Sør-Varanger og Øst-Finnmark av både covid-19-pandemien og økonomiske sanksjoner mot Russland etter fullskalainvasjonen i Ukraina er betydelig. Denne undersøkelsen har dekket det økonomiske aspektet for privat næringsliv. Oppfølging av utviklingen og tiltak for forbedring er nødvendige.

Det er imidlertid mange temaer som ikke er fanget opp i denne rapporten. Negative nyheter generelt og om den økonomiske situasjonen har ført til at mange har følt usikkerhet på livet nær grensen til Russland. Selv om befolkning i Sør-Varanger og Øst-Finnmark forsetter livet deres stort sett normalt, er situasjonsforståelsen veldig annerledes i andre deler av Norge. Dette kan påvirke befolkningens fremtidsstro samt bedrifters investeringsvilje.

I kjølvannet av Ukraina-krigen har vestlige land og Norge begynt å investere tungt på forsvarsevnen sin. I Finnmark er hovedvekt i oppbygging av Finnmarksbrigaden på Porsangermoen, men Garnisonen i Sør-Varanger skal også utvides. Samtidig er reiselivet i sterk vekst. Disse prosessene skaper muligheter for vekst og videre omstilling for det lokale næringslivet.

Både den økonomiske utviklingen og generell samfunnsutvikling påvirker til slutt viljen til å bo i og flytte til regionen, som er avgjørende for fremtiden til regionen.